

Sessió “Els Mapes de la Guerra Civil”

Assignatura: Grans temes de la història (Març 2025)

Presentació de la sessió:

Objectius i justificació:

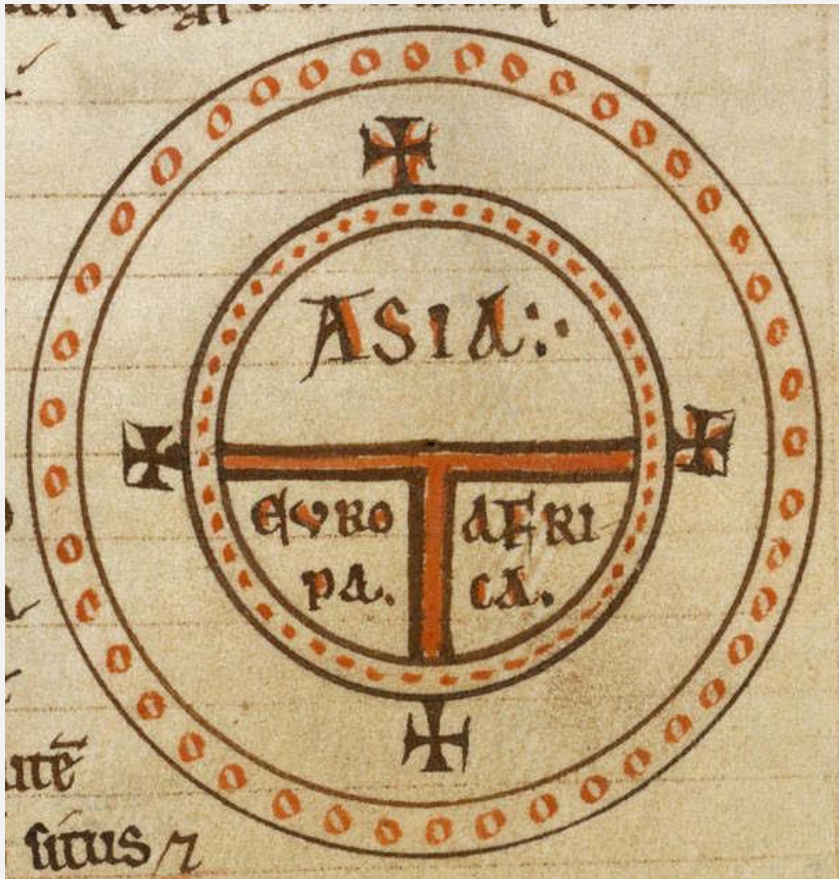
- Els escenaris de la història: representació per excel·lència de l'espai → el mapa
- Altres aspectes no lligats únicament a l'espai i que condicionen la seva lectura:
 - Representació de les idees: diferents visions del món (religió, cultura)
 - Representació del poder: estats, fronteres, minories
 - Altres tipus d'interessos

Context històric i cultural

Ptolomeu, any 150

Context històric i cultural

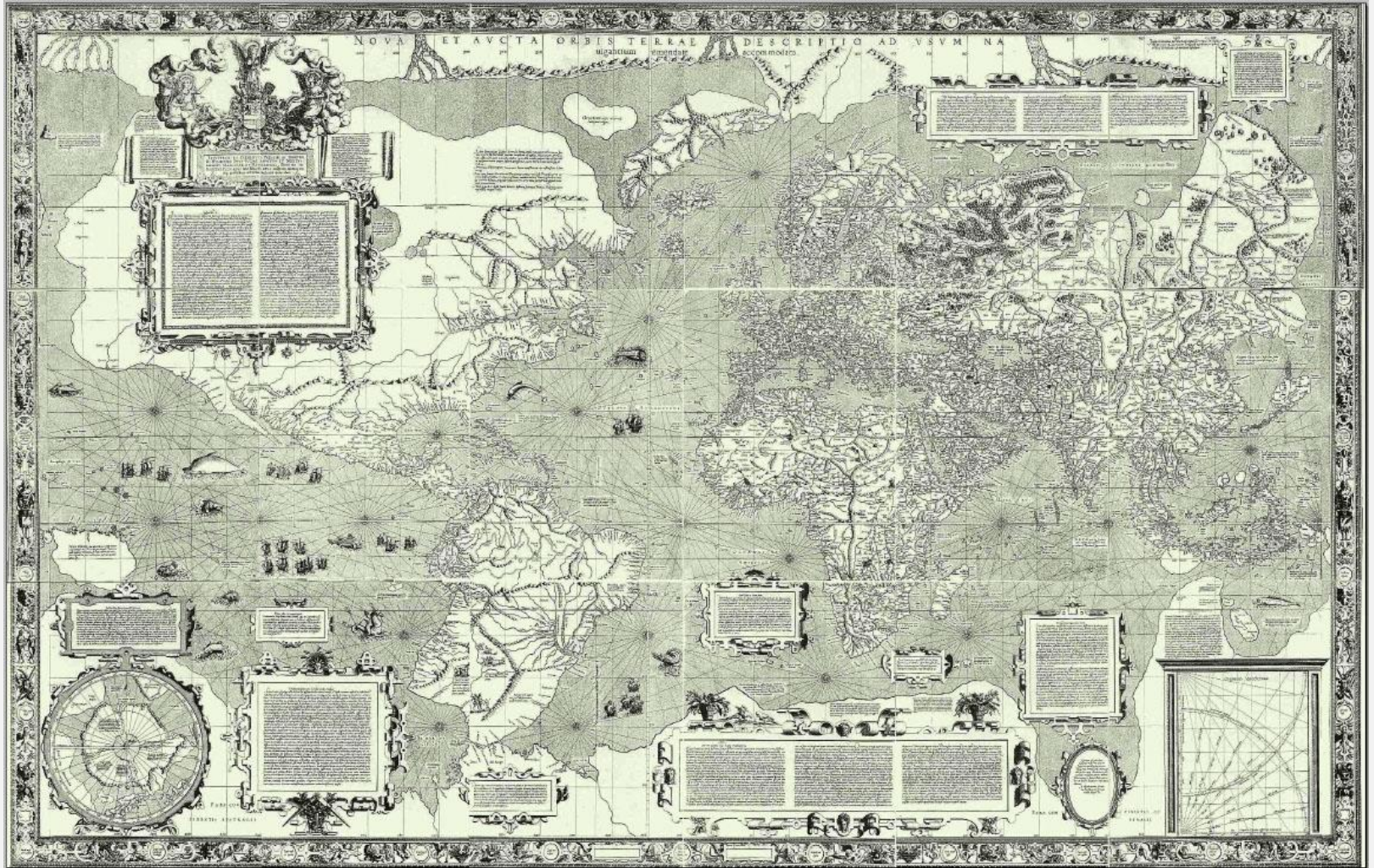

Mapamundi en T-O, Sant Isidor de Sevilla,
any 636

Mapa de Hereford, cap el 1300

Context històric i cultural

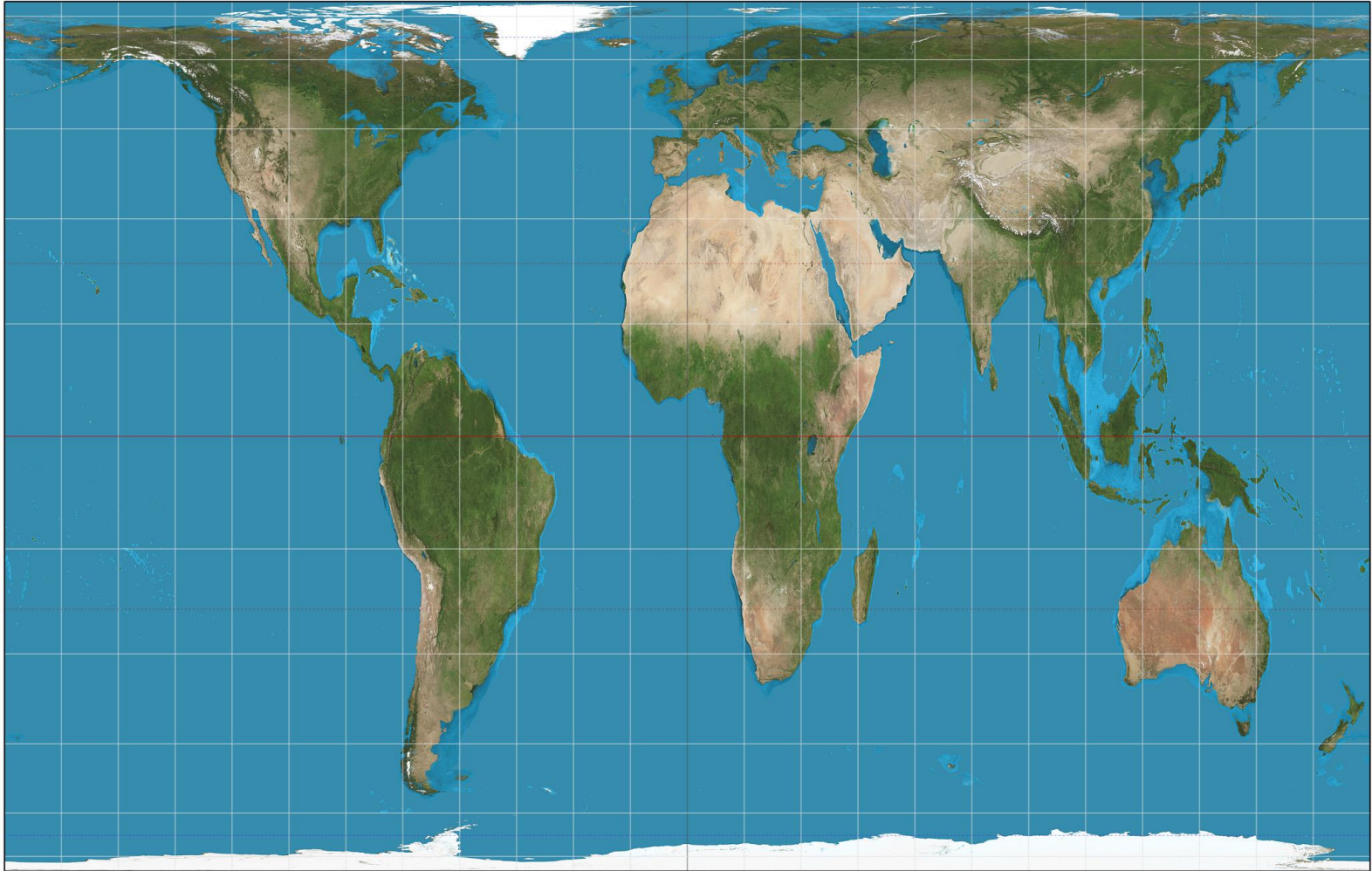
Mapamundi de Mercator, 1569

Context històric i cultural

Projecció Mercator

Context històric i cultural

Projecció Gall-Peters

Cap projecció pot passar una esfera (la terra) a un pla (el mapa) sense provocar deformacions:

- les projeccions **equivalents** conserven les proporcions entre les superfícies, però deformen angles i distàncies
- les projeccions **equidistants** conserven les distàncies, però deformen angles i superfícies
- les projeccions **conformes** conserven els angles, però deformen distàncies i superfícies

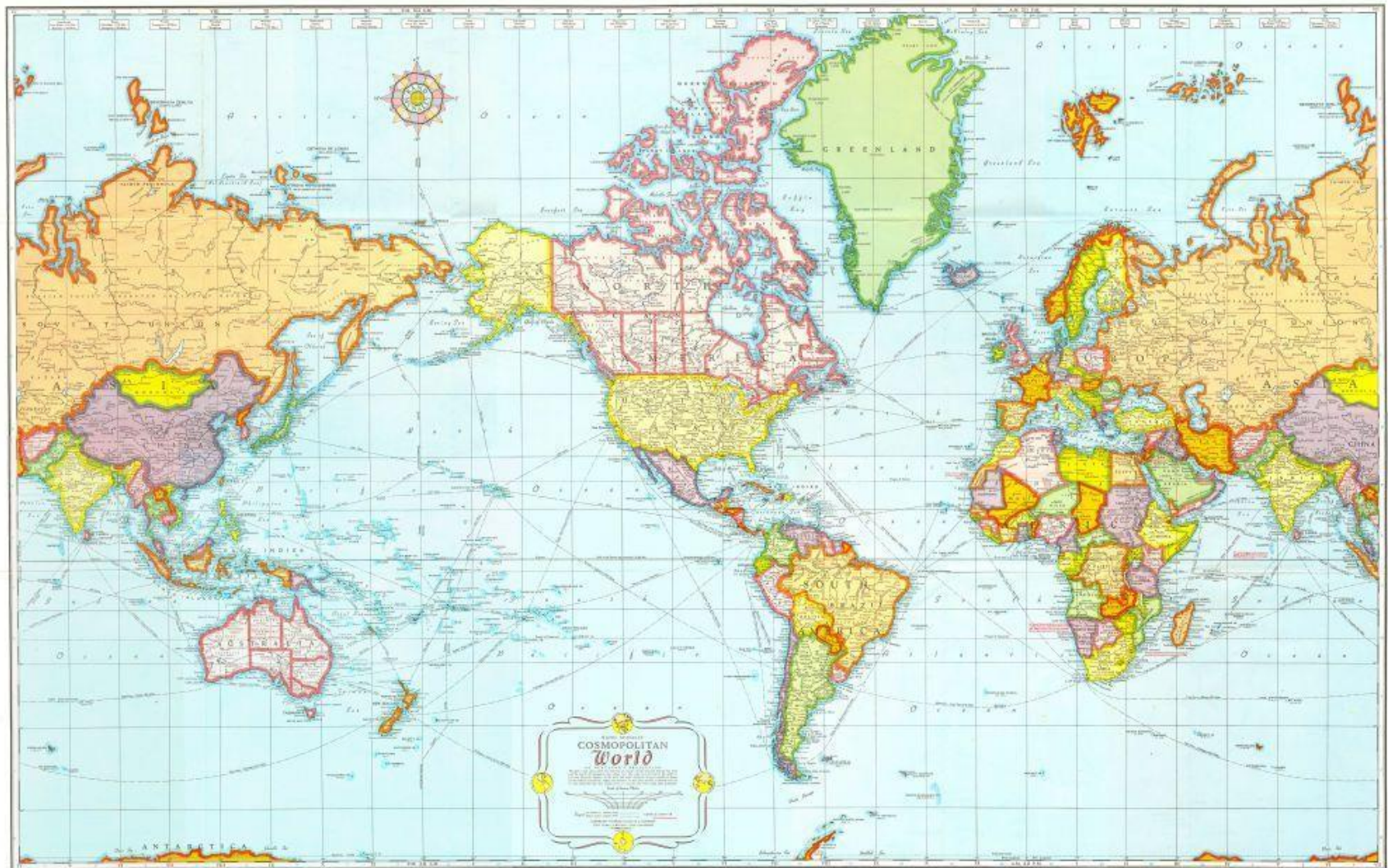
Altres qüestions de caire sociocultural:

- centralitat en el mapa
- orientació nord-sud en el mapa

Context històric i cultural

Context històric i cultural

U. S. ARMY IN WORLD WAR II

Context històric i cultural

世界地图

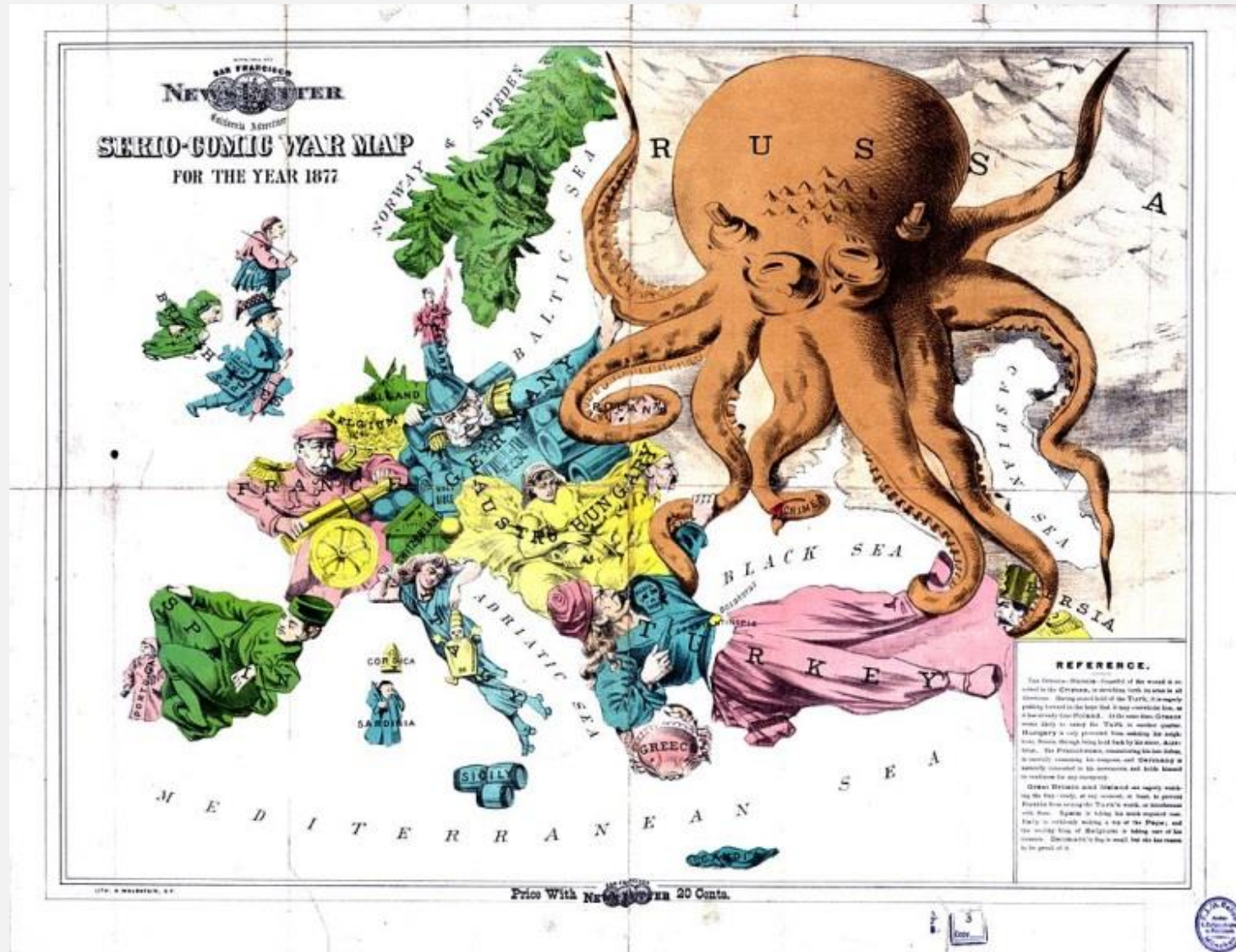
經典桌面資源站
WWW.HYDRA-SKY.COM

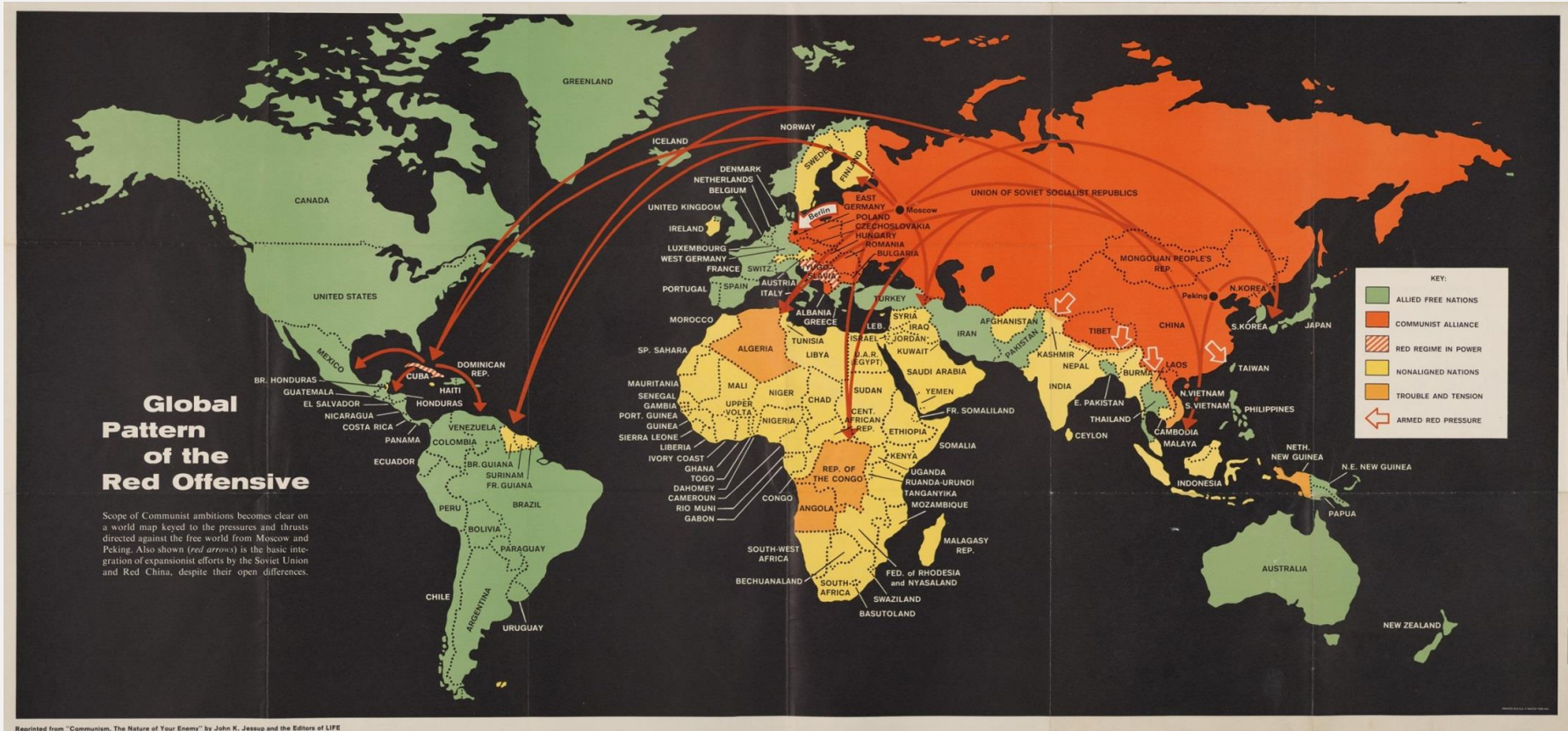
Context històric i cultural

Context històric i cultural: propaganda

Context històric i cultural: propaganda

Context històric i cultural: propaganda

Els documents cartogràfics com a font d'informació històrica del territori

- Cartografia històrica vs cartografia antiga
- Lectures del mapa com a document històric:
 - Aspectes territorials: evolució urbanística del territori, canvis de divisions administratives
 - Canvis d'infraestructures i usos del sòl
 - Situació política / esdeveniments històrics del moment: autors i tipus de mapes

Medi físic i geogràfic

Tarragona 1668

Tarragona 1880

Tarragona 1958

Tarragona 2020

Medi físic i geogràfic

Ortofotomapes zona desembocadura del riu Llobregat: esquerra 1994, dreta 2015

Canvis territorials en documentació del segle passat:
Vissir de l'ICGC: <http://www.icc.cat/vissir/>

Cas pràctic: Mapes de la Guerra Civil

La col·lecció de Mapes de la Guerra Civil de la Cartoteca UAB es compona de 83 mapes de diferents sèries cartogràfiques, editats principalment entre el 1936 i el 1939.

Es poden consultar al Dipòsit Digital de Documents (DDD) de la UAB:
<https://ddd.uab.cat/collection/mapesgce>

També podeu consultar una exposició virtual realitzada amb motiu de la presentació de la col·lecció:
<https://ddd.uab.cat/record/71504>

Cas pràctic: Mapes de la Guerra Civil

Aquesta col·lecció de mapes permet exemplificar algunes de les informacions que es poden extreure de la documentació cartogràfica a nivell històric. En aquest cas, analitzant la col·lecció de mapes en el seu conjunt, podem tractar els següents aspectes:

➤ **Desenvolupament tecnològic:** Espanya anys 30

- Mapa nacional 1:50 000 a mig fer (països europeus amb una sèrie “nacional” actualitzada: Gran Bretanya, Itàlia, Alemanya)
- Escàs material fotogramètric
- Sèrie completa 1:200 000 sense corbes i obsoleta: Mapa militar itinerario de España. [Full 36 Calatayud](#)

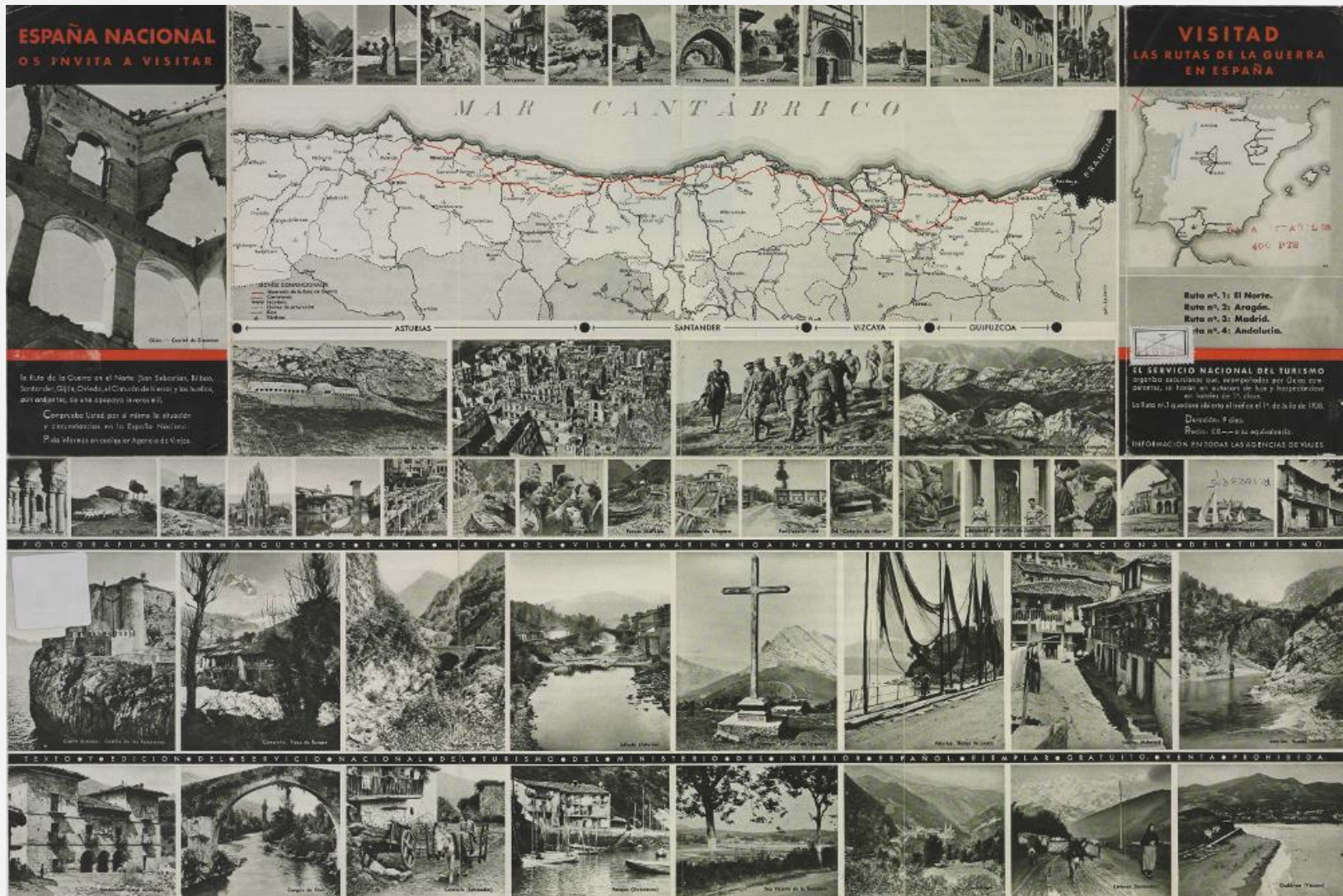
Cas pràctic: Mapes de la Guerra Civil

- **Situació política:** Govern de la II República vs militars
 - Qui i com feia els mapes?
 - Qui els tenia?
 - Ús civil i ús militar. Exemple [full 254 Gósol](#) , [full 489 Molina](#)
- **Qüestions territorials:** Catalunya
 - Divisions administratives: vegueries
 - Canvis toponímics amb el govern republicà
 - Exemples: [Mapes de vegueries del 1937](#)

Cas pràctic: Mapes de la Guerra Civil

- **Història militar:** desenvolupament del conflicte bèl·lic
 - Revolta a l'Àfrica: arribada dels nacionals a la Península. Mapa Michelin de carreteras: [full 49 Granada – Alicante](#)
 - Ajuda estrangera al bàndol franquista. Alemanys: [full 900 La Cardencha](#) ; italians: [full 84 Espinosa](#)
 - Enfrontaments decisius: [Batalla de l'Ebre](#)
 - Ús de la fotografia aèria: bombardejos alemanys. [Fotografies Amposta - Cherta](#)

➤ **Turisme de guerra:** el mapa com a propaganda. Juliol 1938

Cas pràctic: **Lever-nivelé** Barcelona

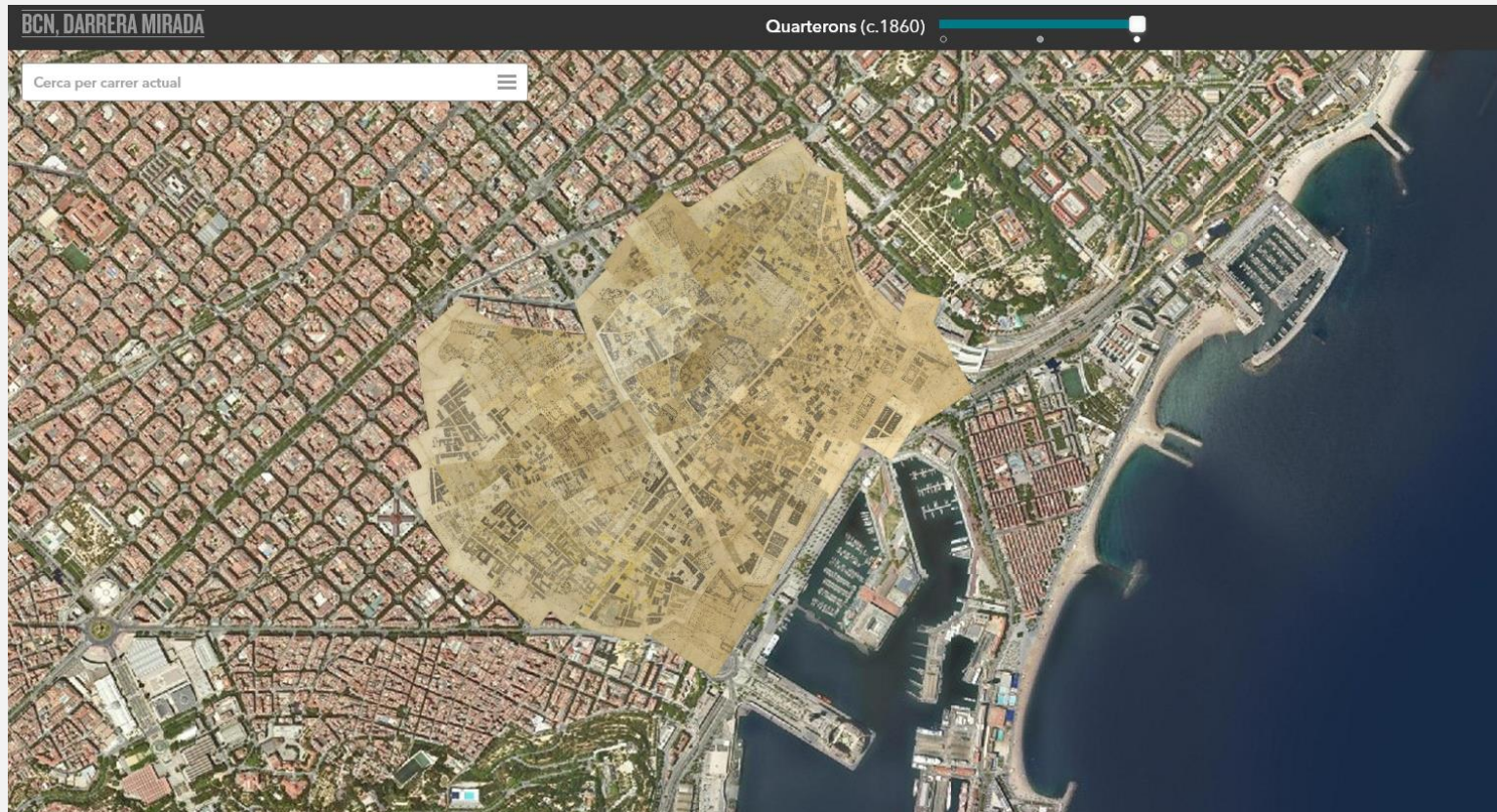
El Lever-nivelé de la place de Barcelona és un mapa a escala 1:1 000, realitzat en 54 fulls per l'exèrcit francès entre el 1823 i el 1827, en el context de la intervenció militar francesa dels Cent Mil Fills de Sant Lluís.

En la seva versió digital, és consultable a través de l'aplicació desenvolupada per l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya: <http://betaserver.icgc.cat/bcn1827/>

Cas pràctic: Barcelona darrera mirada

<https://burzoncomenge.com/es/gallery/barcelona-darrera-mirada/>

Recursos cartogràfics a la xarxa

A continuació trobareu una breu selecció de recursos de cartografia antiga disponibles gratuïtament per a la seva consulta i/o descàrrega. Existeixen múltiples llocs on trobar-ne, però us oferim una sèrie de webs que us permetran iniciar la vostra recerca.

- Cartoteca Digital de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya:

<https://cartotecadigital.icgc.cat>

- Catálogo de la Cartoteca del Instituto Geográfico Nacional:

<https://www.ign.es/web/catalogo-go-cartoteca/>

Recursos cartogràfics a la xarxa

- Old Maps Online:
<https://www.oldmapsonline.org>

- David Rumsey Map Collection:
<https://www.davidrumsey.com>

- Mapire (només consulta, descàrrega de pagament):
<https://mapire.eu/en/>

Crèdits de les imatges

- Diapositiva 3: mapa de Ptolomeu extret del blog EsasCosas. “El mapa de Ptolomeo”. <http://www.esascosas.com/el-mapa-de-ptolomeo/> [Consultat el 14-10-2016]
- Diapositiva 4: Mapamundi de Sant isidor de Sevilla extret de: Wikipedia. “Mapa de T en O”. https://es.wikipedia.org/wiki/Mapa_de_T_en_O [Consultat el 14-10-2016] i Mapamundi de Hereford (1300 aprox.) extret de : Wikipedia. “Mapamundi de Hereford”. https://es.wikipedia.org/wiki/Mapamundi_de_Hereford [Consultat el 30-10-2018]
- Diapositives 5, 6 i 9: Mapamundi de Mercator (1569) i mapamundi projecció Mercator extrets de: Wikipedia. “Proyección de Mercator”. https://es.wikipedia.org/wiki/Proyecci%C3%B3n_de_Mercator [Consultat el 30-10-2018]
- Diapositiva 7: Mapamundi projecció Gall-Peters extret de: Wikipedia. “Proyección de Peters”. https://es.wikipedia.org/wiki/Proyecci%C3%B3n_de_Peters [Consultat el 30-10-2018]
- Diapositives 10, 11 i 12: mapes del món nord-americà, xinès i australià extrets de: Geografía infinita. “El mapa del mundo es distinto para cada país”. <https://www.geografiainfinita.com/2014/08/visiones-del-mundo-el-mapamundi-segun-cada-cultura/> [Consultat el 30-10-2018]
- Diapositiva 13: Mapa satíric de Europa (1877). Frederick Rose. Extret de “Rusia, la (más) mala de la película en los mapas satíricos”. Blog Geografía Infinita <https://www.geografiainfinita.com/2016/07/rusia-la-mas-mala-de-la-pelicula-en-los-mapas-satiricos/> [Consultat el 17-10-2017]

Crèdits de les imatges

- Diapositiva 14: *Global pattern of the red offensive* extret de "Persuasive Cartography: The PJ Mode Collection". Cornell University Library. <https://persuasivemaps.library.cornell.edu/> [Consultat el 2-11-2018]
- Diapositiva 15: Imatges comparatives de dos mapes etnogràfics del Touring Club Italiano. Extrets de Cartografia, ideologia i poder (referència completa al registre del catàleg: https://cataleg.uab.cat/iii/encore/record/C__Rb1944907) [Consultat el 30-10-2018]
- Diapositives 17 i 18: Mapes antics de Tarragona extrets de la Cartoteca Digital ICGC. mapa del 2020 i imatges del Llobregat, del VISSIR (<http://srv.icgc.cat/vissir/>) :
 - 1668: <https://cartotecadigital.icgc.cat/digital/collection/atles/id/623/rec/4>
 - 1880: <https://cartotecadigital.icgc.cat/digital/collection/catalunya/id/3198/rec/40>
 - 1958: <https://cartotecadigital.icgc.cat/digital/collection/catalunya/id/1613/rec/164>
- Diapositiva 23: mapa turístic *Visita las zonas de guerra en España* extret de l'exposició virtual *Visite España : la memoria rescatada*, de la Biblioteca Nacional de España <http://www.bne.es/es/Micrositios/Exposiciones/VisiteEspana/Obras/> [Consultat el 14-10-2016]

La resta d'imatges insertades a la presentació pertanyen al fons de la Cartoteca UAB o incorporen les seves pròpies referències.

Gràcies!

#bibliotequesUAB

